

KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

Postboks 8112 DEP

0032 OSLO

Deres ref:

Vår ref
2021/224-3

Saksbehandler
Trine Olvik

Dato
26.03.2021

MELDING OM POLITISK VEDTAK Høringssvar - Distriktsdemografiutvalget.

Saken ble behandlet i formannskapetsmøte 25.03.21 som saksnr:23/21

De underrettes herved om at det er fattet følgende vedtak:

Høringssvar – NOU 2020:15 Det handler om Norge

Innledningsvis vil Hamarøy kommune takke Distriktsdemografiutvalget for en grundig og god jobb. NOUen vil være et viktig verktøy når Hamarøy kommune skal utforme tiltak og politikk for å sikre en positiv samfunnsutvikling i kommunen.

For Hamarøy kommune er det svært viktig og positivt at Regjeringen nå fokuserer på demografi- og distriktsutfordringer. Om Hamarøy kommune på sikt skal kunne utnytte sitt mangfold, utnytte naturressursene, legge til rette for bærekraftig samfunns- og næringsutvikling og videreutvikle et godt og fremtidsrettet tjenestetilbud til sine innbyggere er det av avgjørende betydning at distriktpolitikken inneholder tiltak, satsinger og program som treffer i forhold til utfordringene og muligheter som ligger i distriktene generelt og Hamarøy spesielt.

Regjeringen har i Distriktsmeldingen uttalt at den ønsker levende lokalsamfunn og vekst i hele landet. Videre at det gode samfunnet bygges nedenfra, med rom for menneskers tilhørighet og fellesskap (Meld. St. 5 (2019-2020) Levende lokalsamfunn for fremtiden, kapittel 1 Sammendrag s.7).

Demografiutredningsutvalget tar til orde for Samskapingskommunen: en kommune som mobiliserer og koordinerer ressursene i et lokalsamfunn (NOU 2020:15 Punkt 10.6.2 s.194). Utvalget viser til at «Kommune-Norge står foran en utvikling med trangere økonomi, økte forventninger fra innbyggerne og utfordringer på tvers av tjenestene.», samt at «Kommunenes rolle som innovatør er under omstilling i retning av mer å være tilrettelegger for samskaping av det nye velferdssamfunnet. Den viktigste oppgaven for mange kommuner når de skal fortsette å skape gode lokalsamfunn, vil være å mobilisere og koordinere ressursene som finnes lokalt.» (s.194). Hamarøy kommune finner forslaget relevant å vurdere for egen del etter resultatene av kommunereformen. I tillegg til å legge til rette for samisk språk, kultur, næringer og samfunnsliv i et verdiskapingsperspektiv har kommunen et variert næringsliv med størst verdiskaping i akvakultur, prosessering av mineraler og energiproduksjon. Med basis i dette ønsker kommunen kunne å finne «løsninger sammen med dem

som løsningene handler om – enten det er enkeltpersoner, bygdelag, frivillige organisasjoner, næringsliv eller andre.

Hamarøy kommune i et distriktskommuneperspektiv

Hábmera suohkan/Hamarøy kommune sammen med Steigen kommune er en egen bo-og arbeidsregion liggende mellom Indre Salten og Ofoten, definert som en bo-og arbeidsregion med senter på under 1000 innbyggere. Kommunen ligger i randsonen av Salten i grensen mot Ofoten i nord, og mot Lofoten og Vesterålen i vest. Nord-Salten er en mangfoldig region, basert på et flerkulturelt samfunn, rik på naturressurser i et variert naturlandskap. Kommunen er eneste kommune i lulesamisk område som er innlemmet i forvaltningsområde for samisk språk, og ny kommune etter sammenslåing av tidligere Hamarøy kommune og Tysfjord vestside.

Kommune har lange reiseavstander til nærmeste større regionsentra og tilknytningspunkter for fly og jernbane.

Problemstillinger, utfordringer og tiltak som NOU 2020:15 omtaler og beskriver vil være et viktig verktøy når Hamarøy kommune skal utforme tiltak og politikk for å sikre en positiv samfunnsutvikling i kommunen. Hamarøy kommune støtter generelt de anbefalinger utvalget legger fram i rapporten. Kommunen kjenner seg igjen i virkelighetsbeskrivelsen av at distriktskommunen Hamarøy i sentralitetsklasse 6 har et godt antall arbeidsplasser, men har utfordringer når det gjelder tjenesteorganisering og bolyst. I tillegg til en utfordrende befolkningsutvikling generelt. Kommunen er også enige i at én strategi for å møte dette er å utnytte mulighetsrommet og sitt særpreg. Å kopiere blindt hva som gjøres andre steder og i byene er ikke en ønsket strategi for kommunen.

Som kommune i sentralitetsklasse 6 har kommunen i noen år hatt og har fremdeles store utfordringer knyttet til sentralisering og negativ befolkningsutvikling. Kort oppsummert er det i kommunen lønnsomme arbeidsplasser, men ei utfordring er mangel på kompetanse/faglige ressurser. Kommunen har vurdert at det skyldes for få innbyggere og tilflytting i yrkesaktiv alder, samt for liten bredde i type arbeidsplasser (jobb for to).

Hamarøy kommune i et nordområdeperspektiv

Nordområdepolitikken skal bidra til å utvikle Nord-Norge til en av Norges mest skapende og bærekraftige regioner. Sammenhengen mellom utenriks- og innenrikspolitikken i nord er styrket (Punkt 5.2.3 Mellom geopolitikk og samfunnsutvikling i nord s.58). Boattraktivitet, jobb og verdiskaping gjennom økt samarbeid mellom næringsliv, forsknings- og utdanningsinstitusjoner er utpekt som sentrale satsingsområder for regjeringens nordområdepolitikk (Meld. St. 9 (2020-2021) Mennesker, muligheter og norske interesser i nord, Punkt 1.1 Overordnede mål s.8). Urfolksdimensjonen står sentralt i norsk nordområdepolitikk (s.17).

«Regjeringen vil fortsatt legge til rette for innovasjon, entreprenørskap og nyetableringer i nord og bidra til et velfungerende kapitalmarked.

Den viktigste ressursen i nord vil alltid være menneskene som skal utvikle framtidens næringsliv. Det krever god kompetanse på alle nivå i bedriftene, og at de ansatte får muligheter til vedlikehold og utvikling av sin kunnskap. En hovedutfordring for videre vekst i næringslivet i nord er tilgang på arbeidskraft med god og relevant kompetanse. En kompetent og produktiv arbeidsstyrke, et godt utdanningssystem og et fleksibelt system for etter- og videreutdanning er avgjørende for landsdelens langsiktige evne til bærekraftig vekst. En tettere kopling mellom næringsliv, forsknings- og kunnskapsinstitusjoner er viktig for å realisere vekst i nord. Fraflytting og befolkningsnedgang er en trussel mot samiske språk, kultur- og levemåte. Det er derfor viktig å finne gode løsninger som kan tilrettelegge for nye arbeidsplasser også i samiske områder.» (Kapittel 5 Næringsliv og kompetanse s.82).

Nye Hamarøy kommune ble fra 1.januar 2020 slått sammen med gamle Hamarøy kommune og sørvestre del av tidligere Tysfjord kommune. Det medførte en betydelig økning av samiske innbyggere i kommunen. Innbyggere har forventninger til sin framtid i nye Hamarøy kommune. Det omfatter også den plass, innretning på, og framtidige muligheter som gis til utvikling av samisk språk, kultur, næringer og samfunnsliv. Dette er ikke et privat ansvar for samene eller kommunen alene. Etter nasjonal lovgivning og folkerettslige forpliktelser bærer staten et større ansvar. Sametinget og Nordland fylkeskommune skal også bidra.

Regjeringen har i nordområdemeldingen (Meld. St. 9 (2020 – 2021) beskrevet flere utfordringer i samfunnsutviklingen i nord (kapittel 4). Når det gjelder tilgang på utdanning og arbeidskraft heter blant annet:

«Næringslivet i nord rapporterer om utfordringer med å rekruttere arbeidskraft med relevant utdanning og kompetanse. Det samme gjør mange kommuner. En undersøkelse av de mindre sentrale kommunene i Nord-Norge (sentralitet 5 og 6) viser at det er de minste og minst sentrale kommunene som har størst utfordringer med rekruttering. Kommunene trekker fram små fagmiljøer, avstand til utdanningsinstitusjoner og generell bostedsattraktivitet som viktige årsaker til at det er krevende å rekruttere. Mange kommuner peker på at det er enklere å få personer med god tilknytning til kommunen eller landsdelen til å søke jobb, enn å tiltrekke seg personer utenfra. En hel del kommuner har iverksatt egne tiltak for å bedre rekrutteringen til kommunale stillinger – både for å tiltrekke seg søkere, men også for å beholde arbeidskraft.» (Punkt 4.5.1 s.61).

Infrastruktur, BAS-region og arbeidsmarked

For Hamarøy kommune vil en rammetildeling til samferdsel i området ha avgjørende betydning for utvikling. Hamarøy kommune ligger mellom trafikk-knutepunktene Fauske og Narvik, hvor transportkorridoren(E6) gjennom Hamarøy er et viktig bindeledd mot regionene Lofoten, Vesterålen og Sør-Troms. E6 Fauske – Narvik er også den eneste innlandsforbindelsen mellom de to nordligste fylkene Nordland og Troms og Finnmark.

- Ulsvågskaret er en av de største «flaskehalsene» i korridoren Fauske-Narvik-Tromsø. Ulsvågskaret sammen med Sørfoldtunnelene er også store flaskehals for trafikken sørover fra de tettest befolkede regionene i Nord-Norge – Lofoten, Vesterålen og Sør-Troms. E6 Ulsvågskaret var allerede på 1980-tallet satt på planstadiet, men dessverre ikke med i NTP 2022-2033. Strekningen er svært ulykkesbelastet, særlig på vinterstid, noe som skaper mange utfordringer. Ved at E6 mellom Fauske – Bognes ofte blir stengt opplever vi at samfunnsberedskapen i Nord-Salten svekkes, og at dette kan sette liv og helse i fare.

For kommunene er det avgjørende at stilles særskilte midler for å etablere og drifte infrastruktur, transportsystem og kollektivtrafikk som avbøter manglende sentralitet. Det betyr en mye bedre intern samferdsel og kommunikasjon innad i kommunene, samt at disse kommunene må kobles på tilstøtende bo- og arbeidsmarkedsregioner på en mye bedre måte enn i dag.

- Som eksempel for Hamarøy kommunes del vil dette bety dagpendlerløsninger til hhv. Svolvær (Vågan kommune), Narvik og Fauske fra ulike deler av kommunen vår. Dette i tillegg til meget god kommunikasjon til regionsenteret vårt Bodø.

I dagens samfunn der innbyggere, lokalsamfunn og næringsliv er avhengig av å kunne ta i bruk stadig flere digitale løsninger, er det avgjørende for en positiv samfunnsutvikling at den digitale infrastrukturen er utbygd i hele landet med god nok kapasitet.

- Hamarøy kommune har i samarbeid med vårt eget lokale kraftselskap satset på utbygging av fiber for å utvikle næringsliv og ivaretagelse av samfunnskritiske funksjoner. Tilgjengeliggjøring av fiber er ikke en løsning alene, men man må også heve brukerferdigheter slik at fremtidige eldre generasjoner kan nyttiggjøre seg av digitale tjenester, eksempelvis e-helsetjenester, varehandel etc. En utbygging av 5G-nett i Norge må innebære en utbygging som gir tilgjengelighet for alle i hele landet, også en distriktskommune som Hamarøy.

Nedskrivning av studielån

Hamarøy kommune mener at tiltak med nedskrivning av studielån bør utprøves i flere distriktskommuner, slik utredningen viser til. Dette vil stimulere til økt utdanning blant innbyggerne, og kunne tiltrekke seg innbyggere utenfra.

- Et godt alternativ er å gi alle med helse- og omsorgsutdanning og lærere nedskrivning av studielån for dem som bosetter seg i kommunen. Spesielt fremheves utfordringer med hensyn til rekruttering av samiskspråklige lærere for undervisning i Hamarøyskolene. Et slikt tiltak vil stimulere til økt utdanning innenfor helse og omsorgssektoren og opplæringssektoren, og vil være et konkret grep for å sikre seg flere hender til å bidra i den økte forsørgelsesbyrden som nå slår inn for fullt og samtidig flere fagutdannede lærere.
- Tidligere Tysfjord kommune hadde en ordning med nedskrivning av studielån for leger, og dette er en ordning nye Hamarøy gjerne hadde sett videreført.

Kompetanse og utdanning

Når det gjelder tilgangen på arbeidskraft i Hábmera suohkan – Hamarøy kommune til både næringsliv og offentlig forvaltning, treffer meldingens ovenstående beskrivelse godt.

Sammenhengen mellom næringsliv og kompetanse er grundig omtalt i meldingen (kapittel 5).

Regjeringen er opptatt av å styrke samspillet mellom næringslivet, akademia, og innovasjons- og forskningsmiljøer og ha gode ordninger som stimulerer næringslivets FoU-aktivitet (punkt 5.7.1 s.113).

Også i Nord-Salten er behovet for god grunnkompetanse og utdanning på minimum videregående skole voksende. Det omfatter også den samiske befolkningen.

- På videregående nivå har Knut Hamsun videregående skole/Joarkkaskávlå stor betydning for bidrag til kompetent arbeidskraft i regionen. Ungdom selv uttrykker i meldingen at det må være bedre kontakt mellom skole og næringsliv. «Løsninger som har litt skole og litt jobb, slik som Steigen-modellen er viktig. Alle har ikke erfaring.» (Ungdommens nordområdemelding «En nordområdepolitikk for ungdom». Vedlegg 1 i Meld. St. 9 (2020-2021) s.182).

Det er svært viktig at fylkeskommunene er i stand til å opprettholde videregående skoler i distriktene, også når elevtallene blir svakere. De videregående skolene er viktige aktører i sine samfunn med betydning langt utover det å være utdanningsinstitusjoner.

- Desentralisert utdanning med særlig fokus på distrikts-campus-modeller, som muliggjør høyere utdanning i egen bostedskommune og deltakelse i et studiemiljø, er et viktig virkemiddel for å unngå at folk i fruktbar alder flytter fra distrikt til by, det er også avgjørende for å få flere kvinner til å flytte til Hamarøy. Det må føres en politikk som gjør at det er attraktivt for kvinner å etablere seg og bli i distriktene. Vi trenger flere kvinner i distriktene. I forhold til de demografiske utfordringene Hamarøy kommune står ovenfor, særlig med tanke på en aldrende befolkning, vil det i første omgang være et stort behov for helse- og omsorgsarbeidere, leger med samisk språk og kulturkompetanse og samiskspråklige lærere.
- I sum kan en utvidelse av ordningen med nedskrivning av studielån og et godt utviklet desentralisert studietilbud, særlig innenfor helse- og omsorgssektoren og læreryrket kunne bidra til bo- og blilyst og potensielt nye tilflyttere. Dette kan også bidra til å få flere kvinner til å bosette seg i distriktene.

Hamarøy kommune har en betydelig sysselsetting innen havbruk og prosessindustri. Begge bransjer har utfordringer med hensyn til rekruttering av fagfolk. I regionen finnes ikke tilbud om fagopplæring.

- Fagopplæring/fagskole rettet mot disse bransjer og næringslivet generelt for å dekke gapet mellom den kompetansen næringslivet etterspør, og den opplæringen som tilbys finnes ikke i området. Med kompetansehevingstiltak direkte tilpasset næringslivets behov i dette området kan kompetansegapet dekket og bidra til ytterligere nærings- og samfunnsutvikling. Gevinsten av kompetanseheving er ikke bare utvikling som gir positiv effekt for næringslivet og lokalsamfunnet, men også personlig utvikling for arbeidstakere, godt arbeidsmiljø, bolyst og et mer attraktivt arbeidsmarked.

I et slikt perspektiv kan

- Knut Hamsun videregående skole spille en helt avgjørende rolle for organisering og tilbud. Hamarøy kommune mener at det foreligger et større potensial for å styrke skolen i et nordområde- og samisk perspektiv på flere områder. Dette også sett i et internasjonalt perspektiv, da det internasjonale arbeidet i Arktis er viktig for unge i nord. «For samiske unge er det internasjonale også veldig viktig fordi samer er et grensekryssende folk som finner støtte i urfolksungdom fra andre land. De lærer av hverandre og henter inspirasjon fra hverandre.» (Ungdommens nordområdemelding «En nordområdepolitikk for ungdom». Vedlegg 1 i Meld. St. 9 (2020-2021) s.179).

Flytting av statlige arbeidsplasser til distriktene

Hamarøy kommune mener at flytting og opprettelse av statlige arbeidsplasser i distriktskommuner vil være vesentlig som virkemiddel for sysselsetting og kompetanse i kommunen. Området har over tiår mistet 100 – 200 statlige arbeidsplasser uten at nye er blitt etablert. Ny statlige arbeidsplasser vil også gi et enda bredere arbeidsmarked og gjøre det mer attraktivt for par som ønsker å flytte til kommunen for å bosette seg.

- I denne sammenheng har Hamarøy kommune gode forutsetninger og etablerte fagmiljøer for desentralisering av statlige stillinger som retter seg mot arbeid og utvikling av samiskrelatert innhold i tjenester for den samiske befolkningen, f.eks. stillinger innen Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Flytting av slike stillinger til Hamarøy kommune vil utvilsomt bidra til tilførsel av tilleggskompetanse for utvikling av Hamarøy kommune som eneste språkforvaltningskommune i lulesamisk område. Tidligere har en forsøkt å legge til rette for statlige etableringer i området, som Lotteritilsynet og Distriktsenteret. Også her er et viktig moment at

Inntektssystemet

Inntektssystemet til kommunene er sterkt koblet til antall innbyggere og demografi. Det er svært viktig at inntektssystemet legger til rette for at distriktskommuner med en stadig eldre befolkning og nedgang i folketallet, likevel har nødvendig kraft til å både levere gode tjenester, og å kunne utvikle seg for å gjøre seg mer attraktiv for å motvirke ytterligere nedgang.

Med hilsen

Trine Olvik
Utvalgssekretær

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Vedlegg

1 Saksframlegg med vedtak

Kopi til:

NORDLAND FYLKESKOMMUNE

Postboks 1485 Fylkeshuset